

Motion till riksdagen 2012/13: MJ445

av Tina Ehn m.fl. (MP)

Ekologisk livsmedelsproduktion

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Motivering.....	3
3.1	Inledning	3
3.2	Bakgrund.....	4
3.2.1	Jordbrukets historia i Sverige.....	4
3.2.2	Ängen – åkers moder	4
3.2.3	Jordbruksföretag och landsbygden i går och i dag – och i morgon?.....	5
3.2.4	Räcker maten?.....	5
3.3	Varför ekologisk produktion?	7
3.3.1	Den ekologiska produktionen och miljön.....	7
3.3.2	Djurhållning i Sverige och inom den ekologiska produktionen	8
3.3.3	Hushållning med naturresurser.....	8
3.3.4	Konsumenternas efterfrågan	9
3.3.5	Jordbrukets konkurrenskraft.....	9
3.3.6	Landsbygdsutveckling.....	10
3.4	Politik för ekoproduktion	10
3.4.1	Åtgärder för att främja utvecklingen i le mellan konsument och primärproducent	11
3.4.2	Åtgärder riktade mot produktionen	11
3.4.3	Återinrätta posten ekologisk produktion	12
3.4.4	En strategi för en balanserad struktur på djurhållningen och jordbruket	12
3.4.5	Ekonomiska styrmedel	13
3.4.6	Regelverk	14
3.4.7	Forskning, utveckling, information	15
3.4.8	Övrigt	17

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny aktionsplan för ekologisk produktion.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en strategi för en mer balanserad struktur i Sveriges djurhållning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda sätt att undanröja brister i prissättningsystemet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett certifieringsbidrag bör införas för att täcka en del av certifieringskostnaderna för småbrukare.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att inrätta matlotsar på länsstyrelserna och anpassa livsmedelslagstiftningen till småskaliga producenters villkor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Jordbruksverket i uppdrag att se över sina föreskrifter i syfte att minska jordbrukets miljöpåverkan, och då särskilt beakta det ekologiska lantbrukets villkor.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda vad som kan göras för att underlätta sysselsättning i ekologiskt och småskaligt jordbruk.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att information och rådgivning till lantbrukare som vill ställa om till ekologisk produktion bör intensifieras.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en forskningssatsning på ekologiskt lantbruk med resurs-hushållning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU:s jordbrukspolitik och jordbruksstöd i högre utsträckning bör användas för att stödja det ekologiska lantbruket.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utarbeta en ny sammanhållen strategi för att uppnå satta mål för ekologisk jordbruksproduktion.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en forskningssatsning på ekologiskt lantbruk, exempelvis via Beras.

3 Motivering

3.1 Inledning

Konsumenter vill ha ekologiskt producerad mat. De vill ha mat som är fri från kemiska bekämpningsmedel. De allra flesta vill ha mat som producerats på ett sätt som är bra för miljön. De flesta vill också ha mat som kanske är nyttigare och smakar bättre.

Jordbrukare vill producera ekologisk mat. De vill inte fördärva sin hälsa. De vill inte försämra natur och miljö. De vill producera mat som konsumenter vill ha. Det ökar konkurrenskraften på sikt. Det kan också bidra till en mer levande landsbygd.

Miljöpartiet de gröna vill att maten ska vara ekologiskt producerad. Vi vill att människor ska vara friska och må bra. Vi vill värna vår natur och miljö och de ekosystemtjänster naturen förser oss med – så att människan har goda möjligheter att ha en bra hälsa och ha det bra nu men också i framtiden. Vår vision är att allt lantbruk i framtiden ska baseras på slutna kretslopp och optimalt utnyttjande av lokalt tillgängliga resurser, i stället för brutna kretslopp med stora mängder externa insatsmedel (som bekämpningsmedel, konstgödsel och importerat foder) och utsläpp.

Väldigt många vill ha mer ekologiskt producerad mat. Ändå växer marknaden långsamt och sporadiskt. Det finns flera hinder:

- ? **Okunskap:** Konsumenter kan ha svårt att hitta ekologiskt producerad mat. Många lantbrukare vet inte tillräckligt mycket om hur man producerar ekologisk mat. Forskning om ekologisk produktion är eftersatt.
- ? **Osäkerhet och investeringsbehov:** Det kostar pengar att ställa om till ekologisk produktion. Under omställningsperioden kan man inte sälja sina produkter som certifierat ekologiska, och man kan inte få mer betalt för dem. Det finns också en osäkerhet om marknadens utveckling, och om man kommer att kunna få avsättning för sina produkter och kunna räkna hem investeringar.
- ? **Förädling och distribution:** Förädlingsföretag tvekar att satsa på ekologisk mat. Det finns restriktioner i distributionskedjan som gör att producenter och konsumenter får onödigt svårt att hitta varandra. De flesta kedjor kräver stora, säkra leveranser, vilket kan slå hårt mot mindre producenter. Handlare tar ibland mer betalt för att sälja ekologiskt, bara för att det finns konsumenter som är beredda att betala mer. Eftersom pengarna inte kommer tillbaka till jordbrukare ökar inte produktionen. Restauranger och storkök lämnar vanligtvis dålig information till konsumenterna, och har ofta låga ambitionsnivåer.
- ? **Priser:** Många lantbrukare får inte tillräckligt betalt för ekologiskt producerad mat, och de flesta konsumenter vill inte betala (mycket) mer för ekologiskt producerad mat. Att det finns rätt många som är beredda att ta ett större ansvar även om det kostar utnyttjas av handeln för att ta ut merpriser på ekologiskt producerad mat. Restauranger och storkök ger

Fel! Okänt namn på

mycket liten information om vad det är för mat de säljer. Den offentliga sektorn tar allt för sällan miljöhänsyn.

Det behövs förbättringar i alla led. Men kedjan är inte starkare än den svagaste länken, och viktigast är kanske priset. Dagens prissystem missgynnar ekologisk produktion. Ekologiska producenter får inte ersättning för det bidrag de ger till uppfyllandet av våra miljömål eller de mervärden de producerar i form av ekosystemtjänster – renare vatten, mer biologisk mångfald, mindre läckage av övergödande ämnen som kväve och fosfor, bättre markförhållanden. Konventionella producenter behöver inte betala för problem som de orsakar med övergödning, förlust av biologisk mångfald, förorening av vatten och andra effekter som kan minska produktionen av ekosystemtjänster.

Det behövs statligt stöd som utjämnar missförhållanden i prisbildningen, som tar fram och sprider kunskap om varför ekologisk produktion är bra och hur man ställer om. Det behövs också stöd för att underlätta omställning till ekologisk produktion, både i form av omställningsbidrag och i form av rådgivning. Offentliga upphandlare måste ta sitt ansvar. Regeringen behöver utforma ett regelverk som inte missgynnar ekologiska producenter och inte gör att ekologiska producenter behöver riskera att drabbas av en grannes aktiviteter, t.ex. med att odla genmodifierade grödor.

3.2 Bakgrund

3.2.1 Jordbrukets historia i Sverige

En förståelse av jordbrukets historiska utveckling underlättar en förståelse för den utveckling som jordbruket behöver ha i framtiden. Jordbrukets historia i Sverige är ungefär 6 000 år gammalt, tidigare levde människorna som jägare-samlare där också fiske ingick.

Med bosättningar i större grupper och kunskap om svedjebruk började odlandet ta fart, sorter som användes var emmerve, enkornsve, speltve. Man odlade även hirs, råg, ärter, bönor, vindruvor och lin. Husdjuren som hölls var kor, får och getter. Så småningom kom även hästen att få betydelse. Det svedjebruk som användes var inte hållbart i längden och tekniken utvecklades.

3.2.2 Ängen – åkerns moder

För att komma till rätta med ”snapphanar” som stödde Danmark under krigen på 1600-talet splittrade man byarna. På så sätt minskade man sammanhållningen på gårdarna och kunde lättare försvenska Skåne. Senare visade det sig att detta ledde till större skördar i och med att skiftena blev större och jordbruket rationellare. Då infördes enskiftet som följdes av laga skifte på 1800-talet. Växelbruk infördes på gårdarna, vilket också gav större skördar. I dag används växelbruk på bland annat ekologiska gårdar för att minska risken för växtsjukdomar, skadeinsekter och för att få en bättre växtnäringsbalans.

Marken delades in i åker, äng och utmarker – bete. På ängarna bedrevs slätter, vilket gav vinterfoder till djuren. Gödseln spreds sedan på åkrarna. Av detta kommer uttrycket ”ängen är åkerns moder”. Numera finns det bara rester kvar av ängsmarken, resten har blivit planterad med skog eller uppodlad till åker.

3.2.3 Jordbruksföretag och landsbygden i går och i dag – och i morgon?

Jordbruket i Sverige har genom åren förändrats stort. Utvecklingen har gått från familjeföretag med generationsboende och ett stort inslag av självushållning med en kombination av växtodling, djur och foderodling till ett mer specialiserat jordbruk. Färre bönder är självförsörjande i någon del.

Ett resultat är att det har blivit en ökad djurkoncentration i vissa områden och en förändring bort från betesdjur i andra områden. De mindre kombinationsjordbruken eller familj jordbruken som var en del av landsbygdens kärna är i dag på många håll mer eller mindre öde gårdar och igenväxande marker. På många håll har nötkreatur bytts mot hästar, 360 000 stycken, vilket även återspeglar sig i ett annorlunda sätt att beta markerna. I andra delar av landet, som i de södra regionerna, går jordbruksfastigheterna mot allt större enheter.

Med färre människor på landsbygden och med fler människor i städerna behövs en mer avancerad teknik för att odla råvaror och framställa livsmedel.

Under mitten av 1800-talet arbetade över 70 procent av Sveriges befolkning med jordbruk, fiske och skogsbruk och försörjde sig genom naturahushållning. På 1950-talet var 870 000 personer sysselsatta inom jordbruket. I dag sysselsätts 170 000 personer genom jordbruket. Jordbruksarealen har minskat från ca 5 miljoner hektar 1920 till ungefär 3,2 miljoner hektar i dag, och ca 2,7 miljoner hektar i produktion. De naturliga betesmarkerna har också minskat markant (siffror från 2009).

Specialiseringen, avfolkningen av landsbygden och kanske också bortrationalisering av arbetskraften har gått för långt. Även om det inte är vare sig möjligt eller kanske önskvärt för de flesta att återgå till något mer liknande naturahushåll är det sannolikt så att många fler människor skulle kunna arbeta inom jordbruks- och trädgårdsföretag. Med det stora intresse som finns i samhället för både matproduktion, miljö och natur finns det sannolikt en stor potential för att hitta nya vägar och möjligheter att skapa olika sorters arbetstillfällen inom jordbruks- och trädgårdsproduktion. Det är arbeten som kan gagna både den mänskliga hälsan och samhällets nytta.

Miljöpartiet vill främja närproduktion av livsmedel, ekologisk produktion och den småskaliga livsmedelsförädlingen. Ett exempel på det senare är det nationella matcentret Eldrimner som tagit upp kunskapen om mathantverket och de viktiga råvarorna och deras behandling. Det är något som också spridit sig till flera delar av landet.

3.2.4 Räcker maten?

Förändringarna av jordbruket har gett ökad livsmedelsproduktion. Det har skett till priset av en rad miljöproblem. På sikt utgör dessa problem – brutna

Fel! Okänt namn på

kretslopp, förlust av biologisk mångfald, hög användning av fossil energi – hot mot framtida ekosystemtjänster som vi är beroende av. En övergång till modern ekologisk produktion bidrar å andra sidan till att lösa flera av miljöproblemen.

Frågan har emellertid väckts ifall ekologisk produktion räcker för livsmedelsförsörjningen för en växande befolkning. Klimatfrågan spelar också in. Klimatförändringen är ett hot mot jordbruk i vissa regioner. Den ger också ett tryck att öka produktionen av bioenergi, vilket kan konkurrera med livsmedelsproduktion.

Svält är redan i dag ett stort problem i världen. Cirka 900 miljoner människor svälter/hungrar och ungefär 7 miljoner barn under fem års ålder dör varje år i världen på grund av kronisk undernäring orsakad av brist på mat och i diarréer orsakade av brist på rent vatten. Det innebär ofattbara ett barn var femte sekund. Den akuta undernäringen, den som i vissa fall ger upphov till att katastrofbilder kablas ut i världens medier, står i dag för ungefär 10 procent av svälten. Av de svältande är 90 procent drabbade av den kroniska undernäring som sker under helt vardagliga förhållanden. Orsakerna är komplexa, vilket även lösningarna är. En slutsats är att hunger och svält inte är ett produktionsproblem, utan ett distributions- och fördelningsproblem. En viktig faktor är den rika världens överkonsumtion av ineffektivt framställda animaliska produkter. I Sverige används ca 80 procent av arealen till djurfoder. Enligt en rapport från SIK (SIK Rapport 794: Greenhouse gas emissions from Swedish consumption of meat, milk and eggs 1990 and 2005; SIK – Institutet för Livsmedel och Bioteknik AB) ökade till exempel den svenska köttkonsumtionen med mer än 50 procent enbart mellan 1990 och 2005. Senaste statistik från SCB visar att från 2000 till 2011 har försäljningen av kött ökat med 92 procent. Animaliekonsumtionen ökar också i snabbt växande utvecklingsländer.

Den oekologiska livsmedelsproduktionen ger också upphov till miljöproblem som hotar den framtida produktionen av livsmedel och andra ekosystemtjänster.

Det har diskuterats flitigt om avkastningen blir lägre eller högre i ekologisk produktion. Det går att hitta olika resultat i olika vetenskapliga rapporter. En vanlig uppfattning är att man kan räkna med en minskning med 10 procent globalt. I Sverige kan det bli en större minskning, i storleksordning 30 procent. Resultaten är osäkra och påverkas självklart av jordens näringsinnehåll, beskaffenhet och struktur.

De få långvariga försök som har gjorts för att jämföra ekologiskt respektive konventionellt lantbruk har visat på ytterst små skillnader i skörderesultat mellan de två inriktningarna, många gånger har det visat sig att det ekologiska lantbruket dessutom gett bättre avkastning med tiden. Långtidsstudierna tyder på att ökad kunskap och metodutveckling kan höja den ekologiska produktionens avkastning.

3.3 Varför ekologisk produktion?

Vi behöver ekologisk produktion av flera skäl:

- ? Ekologisk produktion bidrar till att nå miljömålen.
- ? Ekologisk produktion bidrar till en bättre hushållning med naturresurser.
- ? Ekologisk produktion bidrar till en bättre djurhållning.
- ? Ekologisk produktion motsvarar bättre konsumenternas önskemål.
- ? Ekologisk produktion bidrar till en mer levande landsbygd.
- ? Ekologisk produktion stärker det svenska jordbrukets konkurrenskraft på sikt.
- ? Ekologisk produktion är mindre fossilberoende och mindre sårbar.

Ekologisk produktion syftar till att få en livsmedelsproduktion som både värnar om djur och miljö och som är konkurrenskraftig på lång sikt. Ekologiskt lantbruk innebär att lantbrukarna hushållar med tillgängliga naturresurser och även tar stor hänsyn till miljön när de producerar mat. Självförsörjningsgraden inom det ekologiska lantbruket är hög.

3.3.1 Den ekologiska produktionen och miljön

Den ekologiska produktionen bidrar till andra viktiga värden, något som lyfts fram alldeles för lite, t.ex.:

- ? att komma tillrätta med de sönderslagna kretsloppen av näringsämnen i samhället,
- ? en ökad självförsörjning av klimateffektiva energiinsatser i produktionen.
- ? fördelen för lantbrukaren att slippa arbeta med kemiska bekämpningsmedel samt den risk för både människor och miljö som finns inbyggd i den hanteringen,
- ? ett landskap rikare på biologisk mångfald.

Den ekologiska produktionen ger ett stort bidrag till att upprätthålla de ekosystemtjänster, de gratis tjänster, som hela mänskligheten är beroende av (se motion 2009/10: MJ371).

Enligt en banbrytande studie som publicerats i tidningen Nature är det brutna kretsloppet för kväve ett av tre områden där mänsklig aktivitet klart överskrider de ekologiska ramarna på global skala. Kretsloppen är brutna mellan stad och land, och många gånger mellan växtodlingsgårdar och djurproduktionsgårdar. I Sverige märker vi problemen i form av försurade marker och sjöar, samt övergödda sjöar, vattendrag och hav. En bärande tanke i ekologisk produktion är att sluta kretsloppen. I en rapport från Centrum för uthålligt lantbruk vid SLU (Ekologisk produktion – möjligheter att minska övergödning, 2009) dras slutsatsen att ekologiska gårdar har ett signifikant lägre överskott av kväve per hektar än konventionella gårdar. Ekologiska mjölk- och köttgårdar har ett lägre fosforöverskott, men ekologiska växtodlingsgårdar ett högre fosforöverskott jämfört med konventionella gårdar. Rapporten påpekar att utvecklingen på de ekologiska växtodlingsgårdarna gått mot större inköp av gödsel, och att tillgängliga gödselmedel på marknaden ofta har en

Fel! Okänt namn på

obalans i förhållande till grödornas behov, med ett för högt innehåll av fosfor i relation till kväve. Det finns en stor potential till förbättring av gödslingsstrategier, inte minst vad gäller användningen av fosfor, på ekologiska växtodlingsgårdar.

Enligt en rapport från SLU 2007 (Ekologisk produktion och miljö kvalitetsmålen – en litteraturgenomgång) tyder det mesta på att ekologisk produktionsinriktning över lag ökar möjligheterna för jordbruket att bidra till uppfyllelsen av fem av de sex centrala miljömålen med stark koppling till jordbruket. Genom att inte använda konstgödsel och bekämpningsmedel minskar växtnärläckage och utsläpp av gifter i miljön, vilket också gynnar den biologiska mångfalden.

Ekologisk produktion bidrar till att nå miljö kvalitetsmålen *Giftfri miljö, Ingen övergödning, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt odlingslandskap* samt *Ett rikt växt- och djurliv*. För ett sjätte mål, *Begränsad klimatpåverkan*, verkar den sammanvägda bilden vara att ekologisk produktion har svagt positiv eller neutral effekt, enligt rapporten. Studiens slutsats är att ekologisk produktion ger ett svagt positivt eller neutralt bidrag till uppfyllelsen av de miljömål som har viss eller svag koppling till jordbruk.

3.3.2 Djurhållning i Sverige och inom den ekologiska produktionen

Sverige har en i grunden god djurskyddslag, länge har frågor runt djurskydd och djuretik debatterats. I den ekologiska produktionen ställs också höga krav på god djurhållning.

På kontrollorganisationen Kravs hemsida står att:

KRAVs regler för djurhållning sträcker sig längre än vad lagen kräver. KRAV-godkänd djurhållning ska utgå ifrån djurens naturliga beteende. Alla djur ska hållas i sådan miljö och skötas på ett sådant sätt att djurens hälsa och välfärd främjas. Djurhållningen ska kännetecknas av en mycket god djuromsorg och ett gott djurskydd. Utfodringen ska anpassas till djurens naturliga behov, kraftfodergivorna ska begränsas. Rutinmässig förebyggande medicinering får inte förekomma.

3.3.3 Hushållning med naturresurser

Sveriges jordbruk är inte ett självhushållande jordbruk, vi både importerar och exporterar.

Vi har genom EU:s jordbrukspolitik förlorat en hel del av våra möjligheter att själva bestämma över vår produktion, samtidigt som även många möjligheter har skapats för jordbruket med en öppen marknad. Vissa delar är dock svåra att förstå. En är att djur ska kunna transporteras på vägar långa sträckor och att det kan finnas någon riktig lönsamhet i det. En annan är att vi inte ser det som ett ansvar att odla egenproducerat foder, inte inom landet, inte i EU. När vi importerar proteinfoder i form av soja blir vi en del av utvecklingen i andra delar på jorden, en utveckling som vi inte råder över och där inte samma jämställdhet, demokrati eller miljöhänsyn råder som vi själva har och kanske tagit för givna. Import av soja ger oss mindre möjligheter att välja bort

foder från genmodifierade grödor (GMO), eftersom allt mer soja är genmodifierad i dag.

Det borde vara en självklarhet att öka den egna proteinfoderproduktionen inom EU. Det ekologiska jordbruket ställer krav på egenproducerat foder, och kravet på ekologiskt producerat foder gör att hänsynen är större även för det proteinfoder som ges till ekologiska djur. Detta anser vi är ett viktigt ansvar att ta, för Sverige som nation och i förlängningen för hela Europa. Egenproducerat proteinfoder tär mindre på andra länders resurser och skapar ett mindre tryck på sojaproduktionen, vilket kan ge positiva effekter på den pågående och förödande regnskogsavverkningen.

Den ekologiska produktionen ger också fördelar ur klimatsynpunkt. Det gör att man kan undvika användning av fossila råvaror för produktion av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Den ökade självförsörjningen med gödsel och foder minskar behovet av transporter.

3.3.4 Konsumenternas efterfrågan

Färre människor har i dag möjlighet till, eller är intresserade av, att delta i matproduktionen. Men man är desto mer intresserad av vilken mat som produceras.

Efterfrågan på ekologiskt producerad mat ökar. Även om man inte till fullo förstår alla detaljer av vad som krävs för att driva ett ekologiskt lantbruk, väljer man som konsument gärna ekologiskt producerade råvaror. Man utgår från att det är fritt från bekämpningsmedel och konstgödselpreparat. En del vill bidra till en bättre miljö. Man kanske även känner till att det dessutom är högre krav på djuromsorgen.

Andra väljer ekologisk mat av hälsoskäl, man vill inte äta mat, eller erbjuda barn mat, som framställts med hjälp av preparat som man tror kan skada hälsan.

Vilka motiven än är så är konsumentintresset en viktig faktor för att fortsätta utveckla det ekologiska jordbrukets förutsättningar och utveckla ett helhetsperspektiv på jordbrukets miljö- och klimatpåverkan.

Det är också av stor vikt att man som konsument tydligt, klart och på ett enkelt sätt ska kunna välja det man är ute efter. Tydlig märkning av livsmedlens ursprung, produktionssätt och innehåll är självklar information en konsument ska kunna få. Miljöpartiet har aktivt agerat för frågor om konsumenternas rätt att veta, genom bland annat ursprungsmärkning men också genom transportmärkning.

3.3.5 Jordbrukets konkurrenskraft

Jordbrukspriser är svårbedömda. Svenskt jordbruk kommer på kort sikt inte att ha en kostnadsmässig fördel jämfört med lågprisländer. På längre sikt är det tänkbart att kostnadsskillnader kapitaliseras i markpriser – priserna på svensk jordbruksmark har stigit ungefär 400 procent sedan EU-inträdet (siffror från 2009), vilket kan åtminstone i viss utsträckning avspegla förväntningar om framtida lönsamhet. På längre sikt kan konkurrens om jordbruksmark också förväntas öka, till följd av ökad efterfrågan på livsmedel, förnybar

Fel! Okänt namn på

energi och råvaror till industrin. Ökande insikt om miljöproblemen kan också förväntas öka intresset för mer miljöanpassad produktion. Detta inte minst sedan kunskapen om klimatförändringarna ökat och intresset ökat för att beräkna kostnaderna för miljöförstöring, och värdet av miljöförbättringar (se motion 2009/10: MJ371). Ökad andel ekologisk produktion kan därför komma att gynna lönsamheten för svenskt lantbruk både på kort sikt och på längre sikt.

3.3.6 Landsbygdsutveckling

Många fler människor skulle kunna engageras i verksamheter med odlingar och djur på landsbygden. Förbättrad konkurrenskraft för svenskt lantbruk kan antas vara positiv för landsbygdsutveckling.

Konsumenter har en positiv bild av ekologisk produktion, men är negativ till miljöförstöring. En ökat inslag av ekologisk produktion ger en bättre lokalmiljö och kan höja landsbygdens anseende. Det kan i sin tur underlätta för besöksnäringen.

Ekologisk produktion tenderar att vara mer arbetskraftsintensiv än konventionell produktion. Det kan ge mer sysselsättning på landsbygden.

Landsbygdssociologisk forskning är ett eftersatt ämne i Sverige, men enligt en förstudie på SLU (Lantbruket och människan, 2007) finns mycket som tyder på att ekologisk produktion går hand i hand med positiva faktorer för landsbygdsutveckling. Ekologiska producenter förefaller enligt studien ha en mer blandad bakgrund än de konventionella. Andelen aktiva kvinnor verkar också vara högre. Den ökade sociala mångfalden kan vara positiv för landsbygdsutvecklingen.

Det etablerade förädlings- och distributionssystemet har varit långsamt med att anpassa sig till intresset för ekologisk produktion. Många ekologiska producenter ser som enda lösning att starta gårdsförsäljning, ytterligare andra ”torgar” och en del hittar på nya distributionsvägar såsom ”ekolåda” eller näthandel, och ibland en kombination av flera lösningar. Det krävs stor fantasi, uthållighet och tåliga kunder för att klara alla dessa delar, dessutom är det ytterst avhängigt att få ekonomin att gå ihop. Ekologiska producenter är ofta aktiva när det gäller att söka nya distributionskanaler som är närmare konsumenter och att förädla lokalt.

SLU-rapporten påpekar att det är svårt att bedöma i vilken grad det ekologiska lantbrukets bidrag till en positiv landsbygdsutveckling beror på att den ekologiska produktionen och dess villkor skapar sociala mervärden, eller på att de människor som väljer att bli ekologiska producenter är sådana som i stor utsträckning är duktiga entreprenörer.

3.4 Politik för ekoproduktion

Redan 1994 lade riksdagen fast målet att 10 procent av den svenska åkerarealen skall vara ekologiskt odlad 2000. År 1996 tog Jordbruksverket fram Aktionsplan 2000. 2001 tog verket fram en ny plan, Aktionsplan 2005.

På regeringens hemsida kunde man 2009 läsa följande:

I mars 2006 överlämnade den tidigare regeringen skrivelsen Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010, till riksdagen (skr. 2005/06:88). I skrivelsen redovisades målen för ekologisk produktion och inriktningen för arbetet med konsumtion av ekologiska livsmedel i offentlig sektor till 2010. Sittande regering har ingen avsikt att ändra innebörden i denna skrivelse.

Som en följd av regeringens skrivelse 2005/06:88 tog Ekologiskt forum fram Aktionsplan 2010. **I dag (2012) ser vi att målen inte nåddes, och regeringen har ännu inte presenterat några nya mål, utan de gamla ligger fast.**

3.4.1 Åtgärder för att främja utvecklingen i le mellan konsument och primärproducent

En fråga är i vilken utsträckning som den nuvarande planen bygger på realistiska förhoppningar om hur mycket som branschen egentligen kan göra utan ytterligare statliga styrmedel, och om hur snabbt handels-, industri- och restaurangleden svarar på signaler om konsumenternas efterfrågan.

Situationen har förändrats sedan skrivelsen 2006. Det ökade miljöintresse som följt av klimatdebatten sedan dess ökar också intresset för ekologisk produktion. Efterfrågan kan ökas ytterligare genom att koppla ihop ekologisk produktion med konsumenternas intresse för närproduktion och för rättvisemärkt produktion av importerade produkter.

Trots att efterfrågan ökar finns det ”flaskhalsar” längre bak i livsmedelskedjan.

Ett skäl är att information om konsumenternas intresse inte når alla led i produktions- och distributionskedjan. Det kan behövas mer riktade informationsinsatser, t.ex. uppsökande verksamhet riktad mot förädlingsledet. Aktörer som driver på för att öka ekologisk produktion behöver stärkas. Under tidigare mandatperiod, 2006–2010, försämrades villkoren för dem som driver på utvecklingen. Anslag har minskat, projektperioder har kortats och så vidare.

Fortsatt finansiering kan behöva säkras för den forskning som hittills finansierats av den kväveskatt som regeringen har avskaffat.

3.4.2 Åtgärder riktade mot produktionen

Även om handeln förmedlar signaler om ett ökat konsumentintresse till livsmedelsindustrin och till lantbrukare kan osäkerhet leda till en ovilja att ta risker. Det kanske behövs ett bättre sätt att fördela riskerna i olika led av kedjan. Så skulle kunna ske genom till exempel lånegarantier eller långtidskontrakt från handelns sida.

Enligt Jordbruksverket tenderar avkastningsnivåerna att variera mer i ekologisk odling. En fråga är om miljöersättningar inom landsbygdsprogrammet utgör tillräcklig kompensation för dessa risker, eller om det behövs särskilda stödformer, till exempel försäkring eller garantinivåer. Ersättning för ekologisk produktion borde förstärkas, inom kommande landsbygdsprogram. Ett förslag är att använda 100 procent av miljöersättningen till ekologiskt lantbruk till certifierad produktion.

Fel! Okänt namn på

Många ekoproducenter är småskaliga, och ensamma i sitt företag, men behöver klara av att producera, förädla, marknadsföra och distribuera, på egen hand. Åtgärder som underlättar för småföretag generellt är också bra för många ekologiska producenter. Miljöpartiet har i andra sammanhang lagt fram förslag för småföretag och upprepar dem inte i denna motion.

Det kan vara bra att koppla ekologisk produktion närmare till miljömålsarbetet. Åtgärder för att främja ekologisk produktion bidrar till att nå miljömålen.

Statens ekonomiska stöd har en särskild betydelse, strukturen på djurhållningen likaså. Vi utvecklar detta i följande avsnitt.

3.4.3 Återinrätta posten ekologisk produktion

Även om regeringen talar om ekologisk produktion och säger sig stå kvar vid målsättningarna för ekoproduktion har den i praktiken kraftigt nedrustat stödet.

Regeringen har också slopat det särskilda anslaget för stöd till det ekologiska lantbruket utöver landsbygdsprogrammet. Stödet till det ekologiska lantbruket har i praktiken minskat. En rad anslag för bl.a. kompetensutveckling, forskning och marknadsfrämjande åtgärder har tidigare avskaffats eller skurits ned. Den samlade minskningen under mandatperioden 2006–2010 uppgick till 165 miljoner kronor. Vi tror att denna typ av stöd är viktig för att smörja utvecklingen av den ekologiska sektorn. Omläggningen till ekologisk produktion går långsamt och marknaden tas i ökande utsträckning över av importerade produkter.

Det statliga stödet till certifierat ekologiskt lantbruk behöver ökas.

3.4.4 En strategi för en balanserad struktur på djurhållningen och jordbruket

Sverige har internationellt sett goda förutsättningar för animalieproduktion. Uttrycket ”animaliebältet” är inte tagit ur luften. Men utvecklingen av Sveriges köttproduktion har gett oss en ökad koncentration av djur, mindre spridning av betesdjur och mer import. Utvecklingen är förvisso inte lika genomgripande som på många andra håll i världen, men den sker. Vid utformningen av jordbruksstödet till olika produktionsinriktningar borde man egentligen ta större hänsyn till vilka jordar som är lämpliga att odla på olika sätt, vilka som klarar ett stort eller litet tryck av djur och stallgödsel.

Vi har fått en obalanserad struktur på djurhållningen i landet. I vissa regioner finns en för hög koncentration av djurproduktion, i andra är djurhållningen för liten. Detta är en starkt bidragande orsak till några av våra svåraste miljöproblem och hotar framtida ekosystemtjänster. När det inte finns djur som betar på många håll i landskapet längre, och den miljö som skapats genom ”betande mular” växer igen, leder det till förändringar som påverkar den biologiska mångfalden avsevärt. Vi vill lyfta fram vikten av idisslarens roll för landskapet, och stöd för idisslare inom jordbruksstödsystemen.

Ett annat av våra svårlösta miljöproblem är övergödning. Ett centralt problem är specialiseringen mellan växtodling och djurhållning. Vid växtodling

utan djurhållning blir det ett ständigt flöde av kväve och fosfor från gården, i form av grödorna. Detta utflöde kompenseras normalt via inköp av kväve och fosfor i konstgödsel. Vid djurhållning utan motsvarande växtodling blir det ett ständigt flöde av kväve och fosfor till gården i form av kraftfoder och ett överskott på stallgödsel. Resultatet blir en obalans som skapar ett ständigt flöde av kväve och fosfor från systemet. En integrerad växt- och djurproduktion ger bättre möjlighet till ett kretsloppsanpassat jordbruk. I det ekologiska lantbruket finns betydligt mindre specialisering i växt- eller djurhållning.

Miljöpartiet anser att regeringen bör ta fram en strategi för en mer balanserad struktur för djurhållning, i syfte att sluta kretsloppen av näringsämnen och hejda förlusten av den biologiska mångfalden. Strategin bör särskilt ta upp den ekologiska produktionens möjligheter.

3.4.5 Ekonomiska styrmedel

3.4.5.1 Brister i prissättningsystemet

Ekologiska producenter kan med dagens prisnivåer få högre produktionskostnader genom att produkterna framställs på ett mer miljövänligt och arbetskrävande vis. De kan därför behöva ta ut ett högre pris för att ha samma lönsamhet som konventionellt lantbruk. Men råvaror som är framställda utan att förbruka onödiga fossila resurser och som inte bidrar till kostnader för samhället genom extra miljöbelastning ger också ett mervärde för fler än de som konsumerar varan direkt. Samtidigt är det inte lyckat om den ekologiskt producerade maten endast kommer de som är rika till del. Det bör vara en möjlighet för var och en som vill ha ekologiskt producerade matvaror att kunna köpa och äta dessa.

Det finns därför starka skäl för samhället att använda ekonomiska styrmedel för att priserna på jordbruksområdet bättre ska spegla faktiska kostnader, inklusive miljökostnader.

Det är t.ex. viktigt att återföra organiskt material till jordbruket och sluta kretsloppet för näringsämnen som kväve och fosfor. Regeringens beslut om slopad handelsgödselskatt är ett steg i fel riktning. I ett uttalande i radion den 1 oktober 2009 sade landsbygdsminister Eskil Erlandsson (C) att han i stort sett inte ser någon risk för att en slopad skatt leder till ökad gödselanvändning, eftersom handelsgödsel är så dyr i sig. Landsbygdsministrernas förmodanden motsades av flera tunga remissinstanser, t.ex. Naturvårdsverket, Jordbruksverket, SLU och flera vattenmyndigheter. Enligt Jordbruksstatistisk årsbok kan vi utläsa att remissinstanserna fick rätt.

Miljöpartiet vill göra tvärtemot regeringen: det som är dåligt för miljön och klimatet, det ska kosta mer än det som är bra för miljön och klimatet. Skatten på kväve och kadmium i konstgödsel har minskat överanvändningen av gödsel och utsläpp av kväve i våra sjöar, vattendrag och havsområden. Skatten bör återinföras och successivt höjas. Pengarna bör, i likhet med tidigare, återföras till näringen, men helst med en noggrann miljöstyrningseffekt. Därmed blir inte skatten en belastning av näringens lönsamhet, utan en om-

Fel! Okänt namn på

fördelning från lantbrukare som orsakar problem till lantbrukare som bidrar till en bättre miljö.

Regeringen bör utreda sätt att ytterligare undanröja brister i prissättnings-systemet. Vi ger några exempel nedan.

Ett förslag är en skatt på kväve- och fosforinnehåll i kraftfoder. Det skulle vara ett sätt att få förorenaren att betala eller att internalisera externa effekter.

Ett annat förslag är en avgift för växtodlare som inte tar ett ansvar för återcirkuleringen av näringsämnen, som inte använder t.ex. stallgödsel, röttningsrester från biogasproduktion, material från källsorterade avloppssystem eller gröngödsling. Det blir då också ofta en negativ balans inom olika delar av jordbruket, ett överskott av kväve och fosfor som för eller senare kommer ut i naturen. De bidrar inte till en återcirkulering av kväve och fosfor; det kan diskuteras om beteendet är förenligt med miljöbalkens allmänna hushållningsregel.

I båda dessa fall bör intäkterna återföras till näringen. Regeringen bör också utreda vilka former för återföring som kan ge bäst miljöeffekt, förutsatt att jordbrukaren får en acceptabel inkomst. Ett alternativ kan vara ersättning för andra miljöåtgärder eller ekosystemtjänster.

3.4.5.2 Omställningsstöd till ekologisk produktion

Miljöpartiet vill införa ett omställningsstöd till certifierad ekologisk produktion. Det behövs för att delvis täcka extrakostnader som nya maskiner, skördebortfall eller förbättringar för djurhållningen, under omlägningsperioden, kostnader för den initiala certifieringen m.m. Det statliga stödet till certifierat ekologiskt lantbruk och omställning till ekologisk produktion behöver ökas. Ett skäl är att den osäkerhet som nämndes tidigare kan hämma övergången till ekologisk produktion.

3.4.5.3 Certifieringsbidrag till småbrukare

Många småbrukare använder ekologiska produktionsmetoder men har inte råd med certifieringskostnaden. De får då utveckla andra säljformer, eller gå miste om den merbetalning som certifiering kan innebära. Miljöpartiet anser att ett certifieringsbidrag bör införas för att täcka en del av certifieringskostnader för småproducenter. Ett sådant bidrag skulle också ge flera småbrukare ett incitament att ställa om sin produktion.

3.4.6 Regelverk

Vid sidan av ekonomiska styrmedel kan regelverk också användas för att stödja ekologisk produktion. Det handlar både om regler som är direkt inriktade på ekologisk produktion, och regler som mer indirekt påverkar förutsättningarna för ekologisk produktion.

3.4.6.1 Matlotsar och regelförenkling

Många ekoproducenter är småskaliga, kanske har man flera verksamheter i företaget. Regelsystem kan försvåra för småbrukaren helt oavsiktligt och i onödan.

Trots att efterfrågan på ekologiskt producerad mat ökar finns det som tidigare nämnts "flaskhalsar" i olika led. Det har gått trögt för distributions- och förädlingsleden att ta vara på det ökade konsumentintresset för ekologiska livsmedel. Lantbrukaren får ofta ta saken i egna händer. En del vill starta gårdsförsäljning. Om man vill satsa på att förädla mjölk eller bär eller för den delen ett småskaligt slakteri, uppstår många frågor och hinder på vägen.

Det finns exempel på många områden där småskaliga företagare kan behöva rådgivning, hjälp och stöd med konkreta problem, runt frågor som bygglov, livsmedelslagstiftning och myndighetskontakter. Någon som kan hjälpa till att ta vid där orken "tryter" och motståndet blir för stort, man kan kalla det för livsmedelslotsar. Ett exempelvis lotsa fram företaget genom livsmedelslagstiftningen, en roll som bidrar till att genomföra idéer och projekt.

En annan fråga är att se över var och vilka möjligheter det finns att differentiera kontroller och kostnader som sker enligt livsmedelslagar. Regelverk är ibland dåligt anpassade till den småskaliga producenten. Samma regler ska inte behövas för ett litet gårdsmejeri och gårdsslakteri som för stora företag.

Miljöpartiet anser att regeringen ska se över möjligheten att inrätta matlotsar på länsstyrelserna och anpassa livsmedelslagstiftningen till småskaliga producenters villkor.

3.4.6.2 Sysselsättning

Ekologisk grönsaksodling är, liksom annan trädgårdsproduktion, arbetsintensiv. Trots arbetslöshet har jordbruksföretag ibland svårt att hitta arbetskraft, särskilt för säsongsarbete. Jordbruksverket identifierar brist på säsongsarbetskraft som en faktor som begränsar den ekologiska produktionen, rentav en nyckelfråga. Regeringen bör utreda vad som kan göras åt problemet. Ett exempel kan vara justeringar av trygghetssystemen för att de inte ska försvåra för människor att ta säsongsarbeten på landsbygden. Ett annat exempel kan vara att slopa arbetsgivaravgifter upp till en viss summa. Ett tredje exempel kan vara att främja arbetspooler, som möjligen dessutom kan användas för lantbruksavbytare.

3.4.7 Forskning, utveckling, information

Forskning, utveckling, utbildning, rådgivning och information kan främja omställning till mer ekologisk produktion.

3.4.7.1 Utbildningar inom ekologisk produktion

Miljöpartiet vill satsa på utbildning för människor. I dag finns många naturbruksutbildningar och kurser som är inriktade på ekologisk produktion. Vi tror att även nya former av utbildning för ekologisk produktion skulle tilltala många vuxna människor och ge möjligheten att lära sig något nytt och nyttigt.

Fel! Okänt namn nå

3.4.7.2 Rådgivning för ekologisk produktion

Många som skulle kunna tänka sig att ställa om till ekologisk produktion hittar inte information om hur man gör. Information och rådgivning till lantbrukare som vill ställa om bör förbättras.

3.4.7.3 Forskningsinsatsning på ekologiskt jordbruk med resurshushållning

Ekologisk produktion och ekologiskt jordbruk är inte som många ibland tycks tro att enbart avstå från några preparat. Det är ett förhållningssätt för att möta flera viktiga framtidsutmaningar utan att förstöra i någon annan del. En hållbar utveckling.

Det behövs ökade forskningsinsatser för det ekologiska jordbrukets utveckling där hela jordbrukssystemets funktioner är i fokus, såsom olika grödors effekter på varandra i samexistens, biologiska metoder för att hantera växtsjukdomar och skadedjursangrepp, resurshushållning och kretsloppssystem.

Länken biologi – teknik är något som ofta saknas. Det finns mycket att vinna genom att använda historiska och biologiska kunskaper, tillsammans med ny teknik och nya kunskaper.

De få långvariga försök som gjorts för att jämföra ekologiskt respektive konventionellt lantbruk har visat på ytterst små skillnader i skörderesultat mellan de två inriktningarna, många gånger har det visat sig att det ekologiska lantbruket avkastat bättre med tiden.

För att utveckla nya metoder och bedöma nya teknikerna och jordbruksmetoderna långsiktiga hållbarhet krävs långvariga försök. De flesta projekt får i dag finansiering under 3 år, vilket är alldeles för kort. Miljöpartiet anser att det behövs ökade möjligheter att få pengar till projekt som varar 10 till 20 år. Resultat ska givetvis fortlöpande komma att redovisas under hela den perioden, men den slutgiltiga slutsatsen kommer att ge betydligt mer än vad som är fallet vid kortare försöksperioder.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, har under senare år minskat sitt stöd till ekologisk produktion, bland annat genom att dra ned på forskning. Det behövs forskning och utbildning och utveckling av metoder för ekologisk produktion. Del av SLU:s anslag borde kunna komma andra aktörer till godo, exempelvis Beras (Baltic Ecological Recycling Agriculture and Society) som just nu behöver säkerställa sin finansiering för att kunna slutföra ett mångårigt projekt rörande växtnäring och Östersjön. Man kan också tänka sig att Linnéuniversitetet i Växjö eller Kalmar skulle kunna få forskningsmedel för projekt och utbildning rörande ekologisk produktion.

3.4.7.4 Skolkökslyft

Miljöpartiet har lyft frågan om maten i våra offentliga institutioner bland annat i rapporten ”Tio krav på politik för god mat” som presenterats i Almedalen -09 och i en riksdagsmotion 2009. Där vi vill bland annat höja matkvaliteten och kompetensen hos måltidspersonalen. Vi föreslår att staten och

kommunerna tillsammans finansierar ett program som ger personalen möjligheter att lära sig mer om barn, mat och hälsa samt ekologisk och rättvisemärkt mat. De ska också få mer kunskaper om lagstiftning och rutiner så att man minskar rädslan för att göra fel. Detta är ett sätt att öka användningen av ekologiskt producerad mat i storkök.

3.4.8 Övrigt

3.4.8.1 Offentlig upphandling

Prisfixering vid offentlig upphandling kan leda till att vi köper animaliska produkter från djur som hållits under villkor som vi aldrig skulle acceptera i Sverige. Man kan gynna en bättre djurhållning vid köp av animaliska produkter om man väljer ekologiskt uppfödda djur, speciellt om de är anslutna till en certifiering och kontroll. Produkter från certifierad ekologisk produktion kommer från djur som levat under mer högt ställda krav än de ordinarie svenska djurskyddsreglerna. Dessa är i sin tur mer högt ställda än reglerna i andra länder.

Kravet på att vi också ska köpa kött från djur uppfödda enligt de regler som vi själva kräver av våra egna djuruppfödare har blivit en väckarklocka för många. Genom att vid offentlig upphandling dessutom ha krav om att animaliska produkter kommer från certifierad ekologisk produktion med högt ställda djurskydds krav kan vi se till att vi genom konsumtion gynnar en djurhållning som vi vill ha.

Miljöpartiet tycker det är självklart att vi ska använda oss av de verktyg inom den offentliga upphandlingen som, bland annat genom några uppmärksammade domar, är möjliga för att ställa höga djurskydds krav. Staten bör ställa sådana krav i sin upphandling.

3.4.8.2 EU:s jordbrukspolitik

Sverige ingår i EU:s jordbrukspolitik CAP (Common Agricultural Policy), vilket innebär att vårt utrymme för att råda över vår egen jordbrukspolitik är begränsat. Det är därför viktigt att ta vara på alla möjligheter att påverka den framtida jordbrukspolitiken i den översyn som pågår nu. Jordbrukssubventioner bidrar till allvarliga miljöproblem. Det är viktigt att stödet omformas till en ersättning för ekosystemtjänster. Ekologisk produktion är en viktig del av en sådan omställning.

Det är också viktigt att använda det nationella handlingsutrymme som vi ändå har för att styra över det svenska jordbruket till ett hållbart och ekologiskt jordbruk. Ett sätt är att fortsätta den politiska linje som Miljöpartiet drev tillsammans med Vänsterpartiet och den tidigare regeringen, att föra över mer av pengar från direktstöd (gårdsstöd) till landsbygdsutveckling och miljöersättningar. Det är viktigt att vi i nästa steg inom landsbygdsutveckling prioriterar det som verkligen leder till bärkraftiga, uthålliga och långsiktigt produktiva jordbrukssystem. Det ekologiska lantbruket, där stor hänsyn och ansvar för ekosystem, biologisk mångfald och kretslopp ingår är en självklar del.

Fel! Okänt namn på

Jordbruksstödet bör i högre utsträckning användas för att stödja det ekologiska lantbruket.

Stockholm den 4 oktober 2012

Tina Ehn (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Stina Bergström (MP)

Lotta Hedström (MP)

Gunvor G Ericson (MP)

Jan Lindholm (MP)

Mats Pertoft (MP)